

Examensrätts- prövning

Utbildning i
biodynamisk odling

Examensrättsprövning – Utbildning i biodynamisk odling

Högskoleverkets rapportserie 1996:2 R

Producerad av Högskoleverket i februari 1996

Innehåll: Bedömnings- och utredningsavdelningen

Form: Informationsavdelningen

Tryck: AB PP-print, Stockholm, februari 1996

Förord

Prövning av examensrätt hänger nära samman med den ändrade reglering av högre utbildning som infördes genom 1993 års reform. Samtidigt som det tidigare systemet med allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer vid offentliga högskolor ersatts med en examensordning har i den nya högskolelagen och högskoleförordningen regler fastställts för examen och examensrätt. Det förutvarande Kanslersämbetet fungerade som sakkunniginstans åt regeringen vid prövning av examensrätt. Fr o m 1 juli 1995 beslutar Högskoleverket om examensrätt för offentliga högskolor.

Som ett led i 1993 års högskolereform infördes vidare en lag som reglerar tillstånd för enskilda utbildningsanordnare att utfärda vissa examina. Det gäller såväl examina enligt högskoleförordningen som andra examina inom högre utbildning. Vid prövning av sådana ärenden fungerade Kanslersämbetet som sakkunniginstans åt regeringen. Denna uppgift har numera övergått till Högskoleverket.

Ett antal examensrättsprövningar har genomförts som avsett kriterier och bedömningar av utbildningar inom olika områden utifrån vad högskolelagen och högskoleförordningen säger om vetenskaplig respektive konstnärlig grund och krav för examina. Flertalet granskningar har avsett statliga läroanstalter, men även ett antal privata utbildningsanordnare har prövats. De större granskningarna har publicerats i Kanslersämbetets rapportserie (se slutet av denna rapport).

Kanslersämbetets rapport 1995:6 innehöll de första prövningarna av examensrätt för privata utbildningsanordnare med waldorfpedagogisk inriktning. Föreliggande rapport är den sista delrapporten avseende granskning av Rudolf Steinerhögskolans utbildningar.

Utbildningsdepartementet anmodade i juni 1994 Kanslersämbetet att yttra sig över ansökan från *Rudolf Steinerhögskolan i Järna* om examensrätt för 13 utbildningar, varav flertalet lärarutbildningar. Remissen har

inom Kanslersämbetet och därefter Högscoleverket beretts av en i februari 1994 tillkallad grupp sakkunniga, *Lärarexamensgruppen*. Denna grupp har berett två Waldorfärenden och parallellt därmed ett antal examensrättsansökningar inom lärarutbildningsområdet från statliga högsolor. Lärarexamensgruppen har för bedömningen av waldorfutbildningarna kompletterats med ytterligare sakkunniga inom olika områden.

Vid prövningen av utbildningen i biodynamisk odling vid Rudolf Steinerhögskolan har Lärarexamensgruppen bestått av följande universitetskanslern, professor Carl-Gustaf Andrén, Lund, försöksledaren vid Sveriges lantbruksuniversitet docent Christer Nilsson, Alnarp, samt fil dr Astrid Pettersson, Lärarhögskolan i Stockholm. Projektledare har varit fil kand Kerstin Ek, EKARNA konsult ab.

De sakkunniga har gått igenom ansökningshandlingarna, begärt in ytterligare uppgifter och har genom besök vid Rudolf Steinerhögskolan i Järna skaffat information om de lokala resurserna och haft överläggningar med ansvariga för utbildningarna.

Lärarexamensgruppen har, liksom Högscoleverket, sett det som naturligt att anknyta till de kriterier för

bedömning av examensrätt mm som etablerats i samband med tidigare examensrättsprövningar. Särskilt gäller detta de granskningar av Waldorfbildningar som gjorts.

Enligt Högscoleverkets mening har Lärarexamensgruppen nog gått igenom och redovisat förtjänster och brister vad gäller utbildningen i biodynamisk odling vid Rudolf Steinerhögskolan. Till förtjänsterna hör inslagen av hantverksskicklighet och konstnärligt skapande i den teoretiska utbildningen, och likaså den starka betoningen av människans eget ansvar inför naturen. Den fysiska miljön på och omkring Rudolf Steinerhögskolans område speglar ett helhetstänkande och utgör med sin genomtänkta och intressanta arkitektur en mycket stimulerande studiemiljö.

Samtidigt finns brister av olika slag. Enligt de sakkunniga är kravet på ämnesdjup inte uppfyllt och den ämnesteoretiska kompetensen är otillräcklig. Endast ett fåtal av lärarna har akademisk grundexamen och ingen har disputerat. Utbildningens inriktning på praktiska odlingsuppgifter, praktikens längd och bristen på grundläggande utbildningsmoment och litteratur samt bristen på alternativa förklaringsmodeller gör att utbildningen enligt de sakkunniga för närvarande inte kan bedömas som högskolemässig.

Högskoleverket ansluter sig till de sakkunnigas bedömning och avstyrker i yttrande till Utbildningsdepartementet att Rudolf Steinerhögskolan ges examensrätt enligt högskoleförordningen för utbildningen till odlingspedagog.

Samtidigt instämmer Högskoleverket i de sakkunnigas bedömning att utbildningen bör lämpa sig för att inordnas i den försöksverksamhet med kvalificerad eftergymnasial

yrkesutbildning, Yrkeshögskolan, som föreslås komma till stånd enligt tillväxtpropositionen hösten 1995. Viktiga brister måste dock åtgärdas, bl a vad gäller lärarkompetens, allsidighet i utbildningen och vetenskapligt förhållningssätt, ämnes-teoretisk kompetens samt bibliotek.

Stockholm i februari 1996

Agneta Bladh
Generaldirektör

Innehållsförteckning

1	Missivskrivelse	9
2	Bakgrund	10
	2.1 Ansökan om examensrätt	10
	2.2 Problembeskrivning och preciseringar	10
	2.3 Kriterier	12
3	Beskrivning	16
	3.1 Allmän beskrivning av Rudolf Steinerhögskolan	16
	3.2 Avdelningen för biodynamisk odling	16
	3.3 Utbildningen till odlingspedagog	18
4	Utbildningen till odlingspedagog - en prövning	25
	4.1 Förtjänster	25
	4.2 Brister	26
	4.3 Planerade utvecklingsåtgärder	28
5	Bedömning	29
	5.1 Utgångspunkter	29
	5.2 Förslag och motiveringar	29
	5.3 Alternativ	30

I Missivskrivelse

Till
Generaldirektör
Agneta Bladh
Högskoleverket

Uppdrag och arbetsätt

I juni 1994 anmodade Utbildningsdepartementet dåvarande Kanslersämbetet att avge yttrande över inkommen ansökan om examensrätt för 13 utbildningar vid Rudolf Steinerhögskolan i Järna. Elva av dessa var lärarutbildningar. Universitetskanslern Stig Hagström uppdrog åt ”gruppen för prövning av examensrätt inom lärarutbildningsområdet, Lärarexamensgruppen” att med medverkan av f d universitetskanslern professor Carl-Gustaf Andrén pröva om Rudolf Steinerhögskolan bör ges denna rätt beträffande lärarutbildningarna.

I juni 1995 var sakkunniga klara med granskningen av elva av de utbildningar för vilka Rudolf Steinerhögskolan ansökt om examensrätt. De återstående två utbildningarna har nu bedömts av f d universitetskanslern professor Carl-Gustaf Andrén, fil dr högskolelektor Astrid Pettersson, institutionen för pedagogik vid Lärarhögskolan i Stock-

holm samt agr dr Christer Nilsson, försöksledare vid institutionen för växtskyddsvetenskap vid Sveriges lantbruksuniversitet i Alnarp. Projektledare har varit fil kand Kerstin Ek, EKARNA konsult ab.

Rudolf Steinerhögskolans ansökan med underlagsmaterial har granskats av gruppen. Kompletterande uppgifter har infordrats. Vid besöken på Rudolf Steinerhögskolan har vi haft överläggningar med ledning och lärare och samtal med studerande. Vi har också besökt lokaler och omgivningar.

Ansvariga vid Rudolf Steinerhögskolan har granskat den redovisning av verksamhet och förhållanden som görs i utredningen. Vi har tagit hänsyn till deras synpunkter och uppfattar att de i allt väsentligt accepterar vår beskrivning.

Stockholm den 26 januari 1996

Carl-Gustaf Andrén

Christer Nilsson

Astrid Pettersson

/Kerstin Ek

2 Bakgrund

2.1 Ansökan om examensrätt

Ansökan gäller

Högskoleexamen i biodynamisk odling med pedagogisk inriktning, handledare, 105 poäng
trädgårdslärare, 145 poäng

Vid vårt besök på Skillebyholm, där Avdelningen för biodynamisk odling är belägen, underrättades vi om att utbildningarna från och med hösten 1996 har organiserats om till en utbildning med examensbenämningen odlingspedagog. Efter tre terminer (62 poäng) väljer de studerande inriktning park och trädgård, alternativt jordbruk och grönsaker. Båda inriktningarna ger efter avslutad utbildning 145 poäng.

2.2 Problembeskrivning och preciseringar

I § 2 i högskolelagen SFS 1992:1434 1 kap. ”Inledande bestämmelser” sägs Staten skall som huvudman anordna högskolor för

1. utbildning som vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt beprövad erfarenhet och

2. forskning och konstnärligt utvecklingsarbete samt annat utvecklingsarbete.

För en utförligare genomgång hänvisas till Kanslersämbetets rapport 1995:6 ”Examensrätt för Waldorfutbildningar”.

En fortlöpande diskussion har förts om vilka förutsättningar och kriterier som bör gälla för erhållande av examensrätt, enligt högskoleförordningen, för olika lärarutbildningar inom högskolan, vid Waldorfseminariet i Kungälv och vid Rudolf Steinerhögskolan i Järna. Hittills har vårt arbete resulterat i fyra rapporter om examensrätt inom lärarutbildningsområdet (Kanslersämbetets rapport 1994:2 – Examensrätt inom lärarutbildningsområdet; rapport december 1994 – Grundskolläraryxamen vid vissa högskolor; rapport februari 1995 – Prövning av lärarutbildningar vid Waldorfseminariet i Kungälv och Kanslersämbetets rapport 1995:6 – Examensrätt för Waldorfutbildningar).

Vi har också utgått från de kriterier som tagits fram för godkännande av magisterexamen vid vissa högskolor

(Ds 1992:127) och magisterexamensprövning (Kanslersämbetets rapport 1993:2) samt för utredningen om de frikyrkliga seminarierna som högskolor (Kanslersämbetets rapport 1993:1). Ovanstående kriteriers relevans för utbildningen till odlingspedagog vid Rudolf Steinerhögskolan har diskuterats. Vi har också studerat litteratur rörande waldorfpedagogik. En mer omfattande genomgång och problembeskrivning finns i Kanslersämbetets rapport 1995:6 – Examensrätt för Waldorfbildningar. I denna rapport bedöms också två konstnärliga utbildningar som ej är lärarutbildningar.

De utbildningar vid SLU (Sveriges lantbruksuniversitetet) som till sin omfattning och inriktning mest liknar de utbildningar ovan för vilka Rudolf Steinerhögskolan ansökt om examensrätt är

- hortonomexamen (180 poäng)
- trädgårdsingenjörsexamen (80 poäng)
- landskapsingenjörsexamen (80 poäng)

Olikheterna mellan dessa utbildningar och utbildningen till odlingspedagog är dock så stora att dessa utbildningar endast kunnat tjäna som någon form av riktmärke för sakkunniggruppens bedömning.

En svårighet vid bedömningen av utbildningen på Avdelningen för biodynamisk odling vid Rudolf Steinerhögskolan är att den ej är genomförd och kommer att starta först hösten 1996. De två utbildningar för vilka examensrätt ursprungligen söktes har funnits i annan form och av annan längd tidigare.

Sedan ansökan har lämnats in har diskussioner förts, på Rudolf Steinerhögskolan, om utbildningarna vid Avdelningen för biodynamisk odling. Vissa förutsättningar har också ändrats. Bland annat har nya laborationslokaler tillkommit och en forskare har vidtalats att från januari 1997 fungera som forskningsledare vid Stiftelsen Biodynamiska Forskningsinstitutet vilket ingår som forskningsavdelning i Avdelningen för biodynamisk odling. De två utbildningar, för vilka Rudolf Steinerhögskolan ansökt om examensrätt, kommer att ersättas av en utbildning på 145 poäng till ”odlingspedagog”. Odlingspedagogen kommer enligt Rudolf Steinerhögskolan vara en miljöpedagog med en mycket stark odlingsbakgrund. Denna utbildning är ingen renodlad lärarutbildning, men kommer att ha pedagogiska inslag. Utbildningen till odlingspedagog kommer att starta hösten 1996. För närvarande pågår en drygt tvåårig utbildning med 14

studerande. Den startade första september 1995.

En konsekvens av att Rudolf Steinerhögskolan ändrat sin ansökan under utredningens gång är att vårt arbete har fördröjts eftersom vi fått nytt underlagsmaterial att ta ställning till.

Vi har också fört en diskussion om vilka kriterier som bör gälla för en utbildning som, utan att vara en renodlad lärarutbildning, innehåller inslag av pedagogik.

En mer genomgripande diskussion och precisering av de kriterier som uppställts för lärarutbildningar finns i Kanslersämbetets rapport 1995:6 - Examenrätt för Waldorfbildningar. I Kanslersämbetets rapport 1994:1 "Konstnärlig högskoleexamen eller ny fackhögskoleexamen i design – kriterier, genomgång och prövning av Berghs Reklamskola", görs den första granskningen av en enskild utbildningsanordnare som önskar få examenrätt för en konstnärlig högskoleexamen enligt den nya högskoleförordningen.

Nedan presenteras de kriterier som sakkunniggruppen anser vara relevanta för den utbildning till odlingspedagog, för vilken Rudolf Steinerhögskolan i Järna ansökt om examenrätt.

2.3 Kriterier

Ämnesdjup och ämnesbredd

Det finns en spänning mellan ämnesbredd och ämnesdjup i högskolan när det gäller utbildning. I den nya högskoleförordningen framhålls vikten av ett ökat ämnesdjup. Samtidigt finns en strävan på högskolorna att ge de studerande en bredare helhetssyn och ett arbetssätt där man bearbetar frågeställningar på ett tvärvetenskapligt sätt. Både ett ämnes-specifikt och ett ämnesövergripande förhållningssätt kräver goda ämnes-teoretiska kunskaper. Högskolelagen föreskriver att utbildningen ska ge goda ämneskunskaper. Ett tvärvetenskapligt synsätt kan göra att man formulerar frågor och problem på ett annat sätt än i det enstaka ämnet. Det innebär dock inte att man kan ge avkall på det vetenskapliga förhållningssättet.

Lärarkompetens, kompetensutveckling och forskningsaktivitet

Det måste finnas forskarkompetens på högskolan i ämnet pedagogik och lärarna ska ha möjlighet till kompetensutveckling i detta ämne. Ämnesforskningen är betydelsefull för utbildningarna. Det vetenskapliga förhållningssättet är grundläggande. Det är viktigt att forskarkompetenta lärare deltar i utbildningen. Statsmakternas intentioner

är att alla högskolelärare ska ha doktorexamen (motsvarande).

Det är viktigt, med tanke på utbildningens kvalitet, att en kontinuerlig uppbyggnad av lärarkompetensen sker. Detta innebär att för den ämnes-teoretiska delen av utbildningen ska finnas disputerade (motsvarande) lärare. Minst en disputerad (motsvarande) lärare i pedagogik ska finnas på högskolan med ansvar för detta ämnesområde inom utbildningar med krav på pedagogisk kompetens. Möjligheter till forskarutbildning ska finnas för icke disputerade lärare. Vetenskaplig ledning som har ansvar att knyta forskning till den praktiska verksamheten bör finnas.

Odlingspraktik

En praktikorganisation måste finnas eller vara under uppbyggnad med kompetenta handledare. Möjligheter till kompetensutveckling ska erbjudas praktikhandledare på fältet. Detta gäller såväl ämnesteorier som pedagogik. Riktlinjer för ett samarbete mellan fält och högskola ska finnas. En väsentlig del av praktikperioden ska övervakas av handledare med relevant akademisk utbildning.

Behörighet och antagning

För att bli antagen till grundläggande högskoleutbildning krävs att sökanden har allmän behörighet och

dessutom den särskilda behörighet som kan vara föreskriven.

Examensarbete (examination)

Examensarbetet ska knyta an till den kommande yrkesverksamheten och bygga på vetenskaplig grund. Handledarkompetens måste finnas för detta. Projektarbete ska finnas i skriftlig form och diskuteras vid ett seminarium med opponent.

Kritisk och kreativ miljö

En god och stimulerande arbetsmiljö utgör en förutsättning för att högskolans lärare och studerande ska fungera på bästa sätt. Detta gäller såväl den intellektuella som den materiella miljön. Utbildningar med privata anordnare måste tillåtas att ha en tydlig profilering, men de studerande ska erbjudas möjligheter att få kännedom om olika inriktningar. Biodynamisk odling skiljer sig i många avseenden från annan ekologisk odling och traditionsenlig odling. De studerande måste få tillfälle att konfronteras med olika synsätt på begreppet ”odling”, olika inriktningars för- och nackdelar och de grundläggande skillnaderna i mål och metoder mellan olika synsätt. De måste få många olika tillfällen till reella diskussioner om möjligheter och begränsningar för olika pedagogiska och utvecklingspedagogiska synsätt. Det är enligt vår uppfattning viktigt att beakta dessa utbild-

ningsmiljöns förutsättningar, kontakter med angränsande universitet och högskolor och därmed möjlighet att undvika isolering och ensidighet.

Utvärdering och kvalitets-säkring

I proposition 1992/93:1 kapitel 10 "Kvalitet och utvärdering" sägs att det i den interna utvärderingsverksamheten är viktigt att varje högskolestyrelse tillser att "det utarbetas planer/program/strategier för en systematisk och kontinuerlig utvärderingsverksamhet". I propositionens förslag till "Lag om tillstånd att utfärda vissa examina" föreskrivs också i femte paragrafen att "En enskild utbildningsanordnare som fått tillstånd att utfärda examina är skyldig att medverka i uppföljningar och utvärderingar av utbildningen".

Möjlighet till fortsatta studier

En tydlig intention i högskoleväsendet är att studierna ska vara påbyggbara. Möjligheten att tillgodoräkna sig vissa studiepoäng är ett annat exempel. Det är oerhört svårt att, även om man anger poängtal, jämföra ämnen i waldorfutbildningar med ämnen i statliga högskoleutbildningar eftersom innehållet skiljer sig så starkt. Möjlighet bör finnas för den studerande att efter examen till exempel genom tillgodoräknande av poäng i utbildningen

kunna bedriva fortsatta studier vid svenskt universitet eller högskola.

Bibliotek och litteraturförsörjning

Högskolestudier med betoning på ett undersökande och problem-inriktat arbetssätt och självständiga studier ställer allt större krav på en utvecklad biblioteksfunktion.

Högskolan ska kunna ge bibliotekservice på en vetenskapligt acceptabel nivå. Facklitteratur ska finnas, representerande olika synsätt och teorier inom ämnesområdet. Viktigt är att det också finns utländsk facklitteratur och utländska facktidsskrifter. Väl fungerande litteratursökningssystem är en nödvändighet. Önskvärt är också att de studerande har tillgång till läsplatser både för enskilda studier och för arbete i grupp.

Lokaler och utrustning

När det gäller lokaler och utrustning för utbildning finns det anledning att beakta inte bara den tekniska utrustning som kan behövas utan också i vilken mån undervisningslokalerna är utformade, möblerade och utrustade så att de ger möjlighet till flexibilitet vid inläring och undervisning. Detta bör gälla för pedagogikämnet såväl som för de ämnesteoretiska studierna. Utbildningen bör tillhandahålla en kreativ

inlärnings- och forskningsmiljö. De studerande bör ha tillgång till moderna välutrustade laboratorielokaler inom de naturvetenskapliga ämnena.

Informationsteknologi

Informationsteknologins betydelse för samhällsutvecklingen betonas alltmer. De studerande ska ha tillgång till datorer med programvara för ordbehandling, kalkyl och statistik för sina rapporter och examensarbeten. Av vikt är att de studerande får en förtrogenhet med datorer som medel för såväl kommunikation som kunskapsinhämtande och kunskaps-

förmedling. I detta ingår också att bli medveten om datorns möjligheter och begränsningar i undervisningssammanhang. De studerande ska genom utbildningen få erfarenhet av och kompetens att använda datorbaserad informationsökning och kommunikation i sin yrkesroll.

Internationalisering

Internationella kontakter och samarbetsprogram samt utbyte av lärare och studenter bör vara utvecklade och åtminstone planerade för de studerande.

3 Beskrivning

3.1 Allmän beskrivning av Rudolf Steinerhögskolan

Antroposofins upphovsman Rudolf Steiner definierade begreppet antroposofi som ”Medvetande om vad det vill säga att vara människa”.

Rudolf Steinerseminariet grundades som ett nordiskt initiativ 1964. Rudolf Steinerhögskolan är en stiftelse grundad 9 maj 1994. Stiftelsens syfte är enligt stadgarna § 2 ”att bedriva en högskoleverksamhet på antroposofisk grund omfattande utbildning och forskning inom bland annat pedagogik, konst och biodynamisk odling”. Enligt § 9 består Rudolf Steinerhögskolan vid grundandet av följande avdelningar: Avdelningen för pedagogik i Ytterjärna, Stockholm, Göteborg och Växjö samt avdelningarna för bildkonst, eurytmi och biodynamisk odling i Ytterjärna. Varje avdelning bildar sitt kollegium, med ansvar för sin utbildning och administrativa verksamhet inom av styrelsen givna ekonomiska ramar. Rektor utses av styrelsen.

Styrelsen utser två referensgrupper – en för den akademiska anknytningen – Forskningsrådet och en för den

antroposofiska anknytningen – Fria Högskolan för Antroposofi.

Kring varje utbildningsprogram finns en fast grupp av lärare. Många av lärarna undervisar på flera av de olika utbildningsprogrammen. Man ser alla utbildningar som en helhet. Det finns en samverkan mellan utbildningarna och en helhetssyn på hela verksamheten. Flertalet utbildningar börjar med hela eller delar av grundkursen ”Den forskande, skapande människan”, en ettårig 40 poängskurs som i huvudsak bygger på antroposofi. Målet med denna grundkurs är att ”främja en allsidig förståelse av människan, naturen och kulturhistorien och därigenom utgöra en bred grund för förståelse av den egna biografien och yrkesuppgiften, att väcka en forskande hållning inför såväl materiella, själsliga som andliga sak- och livssammanhang samt att uppöva den skapande förmågan”.

3.2 Avdelningen för biodynamisk odling

Miljö

Skillebyholm är den utbildningsgård vid vilken Avdelningen för biodyna-

misk odling är belägen. Gården inköptes 1974 av Stiftelsen Skillebyholm och lades om till biodynamisk odling. Den är på 52 ha, varav 24 ha åker (inklusive trädgårdsodling och växthus). Åtta ha är hagmark och 20 ha utgörs av skog och park. Gårdsförsök, som till exempel sortförsök med spannmål, pågår i undervisningssyfte. Gården kan ses som ett exempel på ett småskaligt jordbruk med tyngdpunkt på trädgårdsodling. Intill ligger gårdar som i olika utsträckning har övergått till biodynamisk odling. Bageri med biodynamiska produkter finns inom närområdet. Den närmaste gården inköptes 1964 och användes under åren 1981-1987 som försöksgård för kvävebalansundersökningar. Från mars 1995 är den försöksgård för utbildningarna vid Rudolf Steinerhögskolan.

I huvudbyggnaden finns Svenska Demeterförbundet och Biodynamiska föreningen.

I närheten pågår olika antroposofiska verksamheter i waldorfskolor, på Vidarkliniken, vid läkepedagogiska och socialterapeutiska institutioner. En biodynamisk handelsträdgård, en biodynamisk fruktträdgård och en rosengård finns i nära anslutning till Rudolf Steinerhögskolan. Inom området kan den biologiska reningen av avloppsvattnet

från byggnaderna i närheten studeras i dess olika steg.

Det finns 28 elevrum på gården.

Samtliga uppgifter nedan gäller i huvudsak Avdelningen för biodynamisk odling. För uppgifter om Rudolf Steinerhögskolan i sin helhet hänvisas till Kanslersämbetets rapport 1995:6 – Examensträtt för Waldorfbildningar.

Ekonomi

Verksamheten vid Rudolf Steinerhögskolan i Järna finansieras i huvudsak genom kurs- och elevavgifter samt gåvor från stiftelser och fonder. Kursavgifterna uppgår till 31 000 kr/studerande för elva månader läsåret 1995/96. Kostnader för mat och husrum tillkommer. Studiemedel utgår.

Befintlig utbildning

År 1974 startades en ettårig utbildning som var en allmän antroposofisk linje med biodynamisk odling. Antalet studerande var 30. Därefter har successivt ett- och tvååriga trädgårds- och lantbrukslinjer vuxit fram. De har inte gått parallellt utan inriktningen har växlat. Korta kurser, både vinter och sommar samt veckoslutskurser har erbjudits yrkesodlare, fritidsodlare och en intresserad allmänhet. Demeterförbundet har haft konferenser i 7 år osv. Dagstudie-

besök anordnas för lantbrukare, agronomstuderande, elever och lärare från lantbruksskolor, folkhögskolor och gymnasieskolor, daghem m m. Två till fjorton dagars studiebesök specialutformas för waldorffklasser från hela Norden.

För närvarande pågår en drygt två-årig utbildning till biodynamisk odlare med 14 studerande. Utbildningen startade första september 1995.

Odlingspedagog

Yrket odlingspedagog finns inte ännu, men studerande som fullföljt ovannämnda ett och tvååriga utbildningar återfinns i dag som trädgårdsmästare eller lantbrukare som tar på sig pedagogiska uppgifter. De tar exempelvis emot människor som av olika anledningar är intresserade av biodynamisk odling, skolklasser och också i viss utsträckning missbrukare och vilsna människor. De utexaminerade kan arbeta på läkepedagogiska institut, waldorffskolor, eller som biståndsarbetare t ex i Dominikanska Republiken, i Estland eller i Ryssland. Många blir egna företagare, arbetar med folkpedagogiska uppgifter som Rosendals trädgård i Stockholm. Andra arbetar i stiftelser eller blir medarbetare i redan etablerade jordbruk.

3.3 Utbildningen till odlingspedagog

Målet med utbildningen är att den ska utgöra en förberedelse för att sköta en biodynamisk trädgårds- respektive jordbruksodling och i samband med odlingen kunna handleda och undervisa skolelever, fritidsodlare, m fl. Rudolf Steinerhögskolan ser ett ökat behov av odlingspedagoger i samband med genomförandet av Agenda 21.

Grundsynen är intresse för helheten odling och människa. Grunden är odlingen och i samband med denna blir pedagogiken viktig. Jämfört med de föregående utbildningarna på Avdelningen för biodynamisk odling kommer pedagogiken in tidigare i programmet.

Studieår och terminer kommer att anpassas efter odlingsåret. Det innebär bland annat att de första tre terminerna ger 62 poäng i stället för 60 poäng. Studietiden blir tre och ett halvt år.

År 1 augusti till juli ger 46 poäng.

Femton poäng är gemensamma med ”Den forskande skapande människan”, den kurs som ligger till grund för de flesta utbildningarna vid Rudolf Steinerhögskolan. Här vill man ”inspirera studenterna till en fors-

kande livshållning och lägga grunden till ett livslångt lärande”.

Huvudrubrikerna är:

- ”Konst och vetenskap – grundmotiv i antroposofin”
- ”Naturkunskap” exempelvis ”den goetheanistiska forskningsmetoden – människans möte med det levande”
- ”Människokunskap, psykologi” ex ”Grunderna för waldorfpedagogiken, utvecklingspsykologi, människans ansvar inför sig själv och världen”

Elva poäng utgörs av praktik som under detta år integreras med de teoretiska studierna. På eftermiddagen kan exempelvis förmiddagens teoretiska studier följas av praktisk landskapsvård, skogsvård eller trädvård. Även konstnärliga övningar ingår i praktiken.

Övriga 20 poäng fördelas på biodynamisk odling, naturstudier, semi-

narier, övningar och projekt samt botanik.

År 2 omfattar två delar och sammanlagt 40 poäng.

Första delen innefattar september till december med 16 poäng fördelade på biodynamisk odling, näringsfrågor, pedagogik och projekt. I de sex poängen projekt ingår en del praktisk, pedagogisk utbildning genom att de studerande handleder andra elever.

Andra delen pågår från januari till juni, 24 poäng.

Här väljer den studerande antingen inriktning mot park och trädgård eller inriktning mot jordbruk och grönsaker.

Under år 3, juli till april, fortsätter uppdelningen i de två linjerna och de studerande läser 40 poäng (se tabell på nästa sida).

Kurser år 2

park o trädgård		jordbruk o grönsaksodling	
trädgårdskonst	6p	ekonomi	2p
växtodling	8p	växtodling	5p
djur	1p	djurhållning	3p
sem. o övn.	3p	projekt	6p
praktik	6p	praktik	8p

Kurser år 3

park o trädgård		jordbruk o grönsaksodling	
växtkännedom	3p	ekonomi	2p
odlingsteknik	6p	växtodling	5p
studieresa	1p	djurhållning	3p
ekonomi	4p	växtodl. trädgård	6p
forskning	2p	forskning	3p
blomsterarr, mm	2p	livsm. försörjn.	1p
maskiner o redskap	2p	maskiner o redskap	3p
projekt	6p	studieresa	1p
praktik	14p	proj. sem.	5p
		praktik	14p

År 4 är ett praktikår som sträcker sig från maj till oktober och ger 19 poäng.

Praktik

Den sammanlagda praktiken motsvarar ungefär ett år. Under första och andra året kommer praktiken att utföras med intensiv handledning. Därefter blir den stegvis mer självständig och individuell. Handledaren bearbetar kontinuerligt odlingstekniska och senare i utbildningen också pedagogiska frågor med den studerande. Första året är praktiken 11 poäng och andra året 12 respektive 14 poäng beroende på inriktning. Under tredje året är praktiken 14 poäng. Sista året, som är 6 månader och ger 19 poäng, består enbart av praktik och egna studier.

Praktiken under år 1 och höstterminen av år 2 genomförs vid Skilleby-

holms egna odlingar. Odlingarna är uppdelade i praktikområdena jordbruk, ladugård, trädgård, örtagård och park. För varje område finns en handledare som samtidigt är ansvarig för odlingsdelen inom området. Praktiken kan genomföras antingen till största delen inom ett område eller med en kombination av områden.

De studerande deltar i planeringen av årets odling. Varje studerande har också ansvar för en egen odlingslott för att ställas inför praktiska uppgifter som väcker frågor. Dessa frågor bearbetas sedan i undervisningen. Varje vecka görs en genomgång av odlingen respektive djurbesättningen för att bedöma situationen och besluta om fortsatta åtgärder.

Under höstterminen år 2 förbereder varje studerande ett eget odlings-

moment som sedan ska introduceras för deltagare på första årskursen. Syftet är att den studerande ska få träning i att *planera, handleda* och *genomföra ett odlingsmoment*.

Huvudsyftet med praktiken är ”Att anknyta till och komplettera de teoretiska delarna av kursen samt att uppöva praktiska erfarenheter och färdigheter som respektive odlingsmoment kräver”.

Praktiken under andra delen av år 2 och under år 3 fullgörs i första hand vid en odling i Järnatrakten ”för att göra det möjligt att kombinera undervisning och praktik för studenterna och för att lärarna ska kunna göra besök på praktikplatsen”. För inriktningen park och trädgård gäller i första hand trädgårdsanläggningarna vid Rudolf Steinerhögskolan i Järna och Rosendal i Stockholm. För inriktningen jordbruk och grönsaksodling gäller gårdar och trädgårdar i Järnatrakten.

Handledd praktik, egna studier och undervisning varvas. Gjorda erfarenheter och uppkomna frågor bearbetas i undervisningen. De studerande deltar i planeringsmöten och får inblick i praktikområdets ekonomi. De studerande ges större möjlighet att själva genomföra enskilda praktiska moment som till exempel uppdragning av växter i växthus, beskärning av vedartade växter, vårbruk,

växtskydd, landskapsvård, viltvårdsåtgärder i park och landskap, kompost och gödsling, växtkännedom, maskinvård. Kontinuerliga återblickar och utvärderingar görs tillsammans med handledaren.

Under år 4 kommer varje studerande att på en egen praktikplats följa odlingen under hela vegetationssäsongen. Tillsammans med handledaren bearbetas kontinuerligt *odlingstekniska, konstnärliga* och *pedagogiska* uppgifter. Den studerande för dagbok och genomför en dokumentation av praktikplatsen med hänsyn till ekologiska, ekonomiska och sociala aspekter.

”När praktikperioden är fullgjord ska den studerande ha lärt sig grundkunskaper om odlandets uppgifter inom respektive odlingsområde ur *praktisk, teoretisk* och *konstnärlig aspekt*. En förmåga ska ha upparbetats att självständigt genomföra en odlares uppgifter. En viktig del är också att kunna *undervisa* om kulturåtgärder i park och trädgård respektive jordbruk och på ett pedagogiskt sätt kunna *handleda* i praktiska odlingsmoment.”

Praktiken bedöms enligt följande:

- Praktisk färdighet och handlag
- Förmågan att kunna planera och genomföra praktiska uppgifter
- Pedagogisk färdighet

- Kunskapsbakgrund för den praktiska uppgiften
- Praktiska resultat som bedöms efter varje moment eller tema

Bedömningen görs av handledaren tillsammans med den studerande.

Krav på praktikhandledare

Praktikhandledaren ska bedriva en välfungerande odling. Odlingen ska vara godkänd av Svenska Demeterförbundet eller KRAV eller genomgå en prövning av utbildningskollegiet vid Skillebyholm. Av stor vikt är den pedagogiska förmågan att vidarebefordra kunskap och erfarenheter.

Lärarkompetens och ämnesdjup

Vad beträffar lärarkompetensen vid Avdelningen för biodynamisk odling har många lärare en lång och bred erfarenhet inom det biodynamiska området. Endast ett fåtal har akademisk grundexamen. Ingen har disputerat.

Stiftelsen Biodynamiska Forskningsinstitutet (SBFI) kommer från 1997 att ingå som forskningsavdelning i Avdelningen för biodynamisk odling vid Rudolf Steinerhögskolan. Ett avtal har upprättats, som innebär att Adda Svennedals Lantbruksfond (ASFL) ”har för avsikt att under en tidsperiod på tio år ställa vissa resurser till förfogande för SBFI”. För att denna överenskommelse ska

gälla stadgas att ledningsansvaret för forskningsverksamheten ska handhas av en forskningsledare som utses gemensamt av styrelserna i ASFL och SBFI. Detta har bland annat givit ekonomiska möjligheter att anlita professor Artur Granstedt som forskningsledare för SBFI under en tioårsperiod med början den första januari 1997.

Man planerar för en ”nära samverkan mellan forskning, utbildning och rådgivning ... genom aktivt deltagande i undervisning, projektarbeten mm”.

Verksamheten understöds också av Forskningsrådet vid Rudolf Steinerhögskolan i vilket professor Sten Ebbersten, SLU, Ultuna ingår.

Avdelningen för biodynamisk odling har ett kontaktnät med olika specialister utanför Rudolf Steinerhögskolan. När specialkunskaper behövs i utbildningen anlitas dessa som lärare.

Forskningsaktivitet

Vid Skillebyholm finns, som anges ovan, Stiftelsen Biodynamiska Forskningsinstitutet. Genom Stiftelsen bedrivs studier av olika aspekter på biodynamisk och ekologisk odling.

Ekonomi vid Forskningsinstitutet bygger på anslag från olika stiftelser bland annat Adda Svennedals Lant-

bruksfond samt Skogs- och jordbrukets forskningsråd. Årsanslaget till forskning är just nu en miljon kronor.

Kompetensutveckling

Kompetensutveckling för lärarna sker dels genom det internationella kontaktnät av forskare som har byggts upp genom åren, dels genom intern fortbildningsverksamhet.

Examensarbete, examination

Första året examineras genom en skriftlig och en muntlig redovisning av ett ämnesstudium. Ett projektarbete genomförs. Projektet kan vara att följa en växt, till exempel ett träd, i tiden. Det tecknas av och målas vid olika tidpunkter, relevant litteratur studeras och ett skriftligt arbete framläggs.

Andra året genomförs ett större muntligt och skriftligt projektarbete. Det kan gälla att genomarbeta en trädgård eller ett jordbruk. Praktikperioden bedöms.

Tredje året görs ett skriftligt och muntligt projekt för en beställare. Praktikperioden bedöms.

Fjärde året bedöms praktiken.

I vissa ämnen tillkommer skriftliga tentamina. Praktiska och pedagogiska övningsmoment kommer att bedömas.

För examinationerna medansvarar forskarna vid forskningsavdelningen.

I den utbildning som pågår nu tenderar inte de studerande av olika avsnitt utan de läser på eget ansvar. De studerande vi träffade anser att det fungerar bra eftersom intresset för ämnet kommer inifrån och att nya frågor väcks hela tiden som man som studerande vill ha svar på. Ingen av de tre studerande vi träffade kom direkt från gymnasieskolan utan hade andra utbildningar och yrkeserfarenheter bakom sig.

Antagning och avrådande

Allmän behörighet krävs. Odlingspraktik beaktas vid antagningen. Tidigare har praktik varit ett krav för antagning. Vid den nya utbildningen släpper man det som krav eftersom de studerande som haft praktik har haft så olika utgångspunkter när de påbörjat utbildningen att det varit svårt att finna en gemensam grund att bygga vidare på. Vid den nya utbildningen läggs praktiken helt in under utbildningen.

Närvarokravet är 80 procent. Fysisk och psykisk hälsa är ett annat krav. Vid avslutningen av varje årskurs görs en bedömning av varje studerandes möjligheter att gå vidare. Samtal förs med samtliga studerande där bland annat tankar om eventuellt avrådande tas upp. I tveksamma fall görs en bedömning av minst tre lärare.

Lokaler

Som helhet är den fysiska studiemiljön på och omkring Rudolf Steinerhögskolan mycket inspirerande. Skillebyholm är ett undervisningslantbruk. Ett nytt hus med spännande arkitektur har byggts för Stiftelsen Biodynamiska Forskningsinstitutet. Där finns lokaler för framställning av antroposofiska läkemedel samt nya standardutrustade laborationslokaler för forskning och undervisning.

Bibliotek, litteratur

Huvudbiblioteket är helt otillräckligt för en högskola, vilket ledningen för Rudolf Steinerhögskolan är medveten om. Ritningar för ett nytt bibliotek håller på att tas fram och bokbeståndet kommer att utökas med i huvudsak pedagogisk litteratur samt svenska och utländska tidskrifter. En bibliotekarie kommer att anställas. Planer finns på att få en anknytning till Södertäljes bibliotek. Biblioteket vid Avdelningen för biodynamisk odling är litet med stor brist på aktuell litteratur och på tidskrifter. Tillgång till databassökning finns inte för närvarande, men från och med 1 januari 1997 kommer enligt Rudolf Steinerhögskolan Avdelningen för biodynamisk odling att vara ansluten till Lantdoc vid SLU.

Informationsteknologi

På Avdelningen för biodynamisk odling finns ett antal moderna datorer på kontoren. Dessa datorer är tillgängliga för de studerande på kvällstid. För det dagliga arbetet med datorerna finns lärarkompetens på högskolan.

Internationalisering

Lärarna deltar i Nordiska Forskningsmöten, en årlig lantbrukskonferens i Dornach i Schweiz samt andra internationella forskningsmöten. Ett internationellt kontaktnät finns med verksamma forskare från exempelvis Freie Hochschule für Geisteswissenschaft i Dornach, Schweiz och Lantbrukets forskningscentral Partala, Finland. Forskare från andra länder besöker Rudolf Steinerhögskolan och Skillebyholm för att hålla kurser, föreläsningar och seminarier. Lärare och praktikhandledare vid Skillebyholm medverkar i SIDA-projekt bland annat i Ryssland, Estland och Dominikanska Republiken. Enligt högskolan har forskare vid Biodynamiska forskningsinstitutet "ett nära samarbete med andra forskningsinstitut och universitet i Europa, som bedriver forskning i ekologiskt lantbruk, bland annat inom ramen för ett EU-finansierat samarbetsprogram rörande markbördighet och organisk gödsling".

4 Utbildningen till odlingspedagog - en prövning

Nedan har vi gjort en sammanställning av de förtjänster och brister som vi anser i nuläget kännetecknar Avdelningen för biodynamisk odling vid Rudolf Steinerhögskolan i Järna. Vi tar också upp planerade utvecklingsåtgärder.

4.1 Förtjänster

Utbildningens helhetssyn

Utbildningen vid Skillebyholm är en väl sammanhållen utbildning med ett helhetsperspektiv på människans livssituation. Ett holistiskt synsätt genomsyrar den utbildning som pågår för närvarande och den nya utbildning till odlingspedagog som planeras till hösten 1996. De alternativa undervisningsformerna är intressanta där praktiska, teoretiska och estetiska moment är integrerade. Den konstnärliga förankringen och de kreativa inslagen tillhör förtjänsterna liksom den starka betoningen av människans ansvar inför naturen. Lärarnas engagemang i sitt yrke och för sina elever är positivt, liksom inställningen att eleverna studerar på eget ansvar och lär för livet och inte för tentamen.

Den fysiska miljön

Den fysiska miljön på och omkring Rudolf Steinerhögskolan speglar ett helhetstänkande och utgör med sin medvetna och intressanta arkitektur en mycket stimulerande studiemiljö, som även de studerande vid Avdelningen för biodynamisk odling har tillgång till. Även Skillebyholms undervisningslantbruk erbjuder en god studiemiljö med sin blandning av gammal och ny arkitektur samt olika odlingslandskap i närområdet. Skollantbruket har en allsidig inriktning och därmed möjlighet att belysa olika aspekter på odling.

Lärarkompetens ur viss aspekt

Flera av lärarna vid Skillebyholm har dubbla yrkeskompetenser och i några fall yrkesutbildningar från andra länder. Bland lärarna finns hantverkare och personer med olika akademiska examina. Många har lång erfarenhet av biodynamisk odling som lantbrukare eller trädgårdsmästare. Pedagogisk kompetens finns vid Avdelningen för pedagogik. Utländska lärare med högre akademisk utbildning utnyttjas tidvis som tillfälliga gästföreläsare.

Kompetensutveckling

Kompetensutveckling för lärarna sker dels genom det internationella kontaktnät som har byggts upp genom åren, dels genom intern fortbildningsverksamhet.

Internationalisering

De internationella kontakterna för lärarna, främst inom det biodynamiska området, är många och förefaller väl etablerade.

Forskningsanknytning

I Forskningsrådet, som är en referensgrupp utsedd av Styrelsen för RudolfSteinerhögskolan, ingår professor Sten Ebbersten, SLU. Från och med januari 1997 är avsikten att knyta professor Artur Granstedt som forskningsledare till Stiftelsen Biodynamiska Forskningsinstitutet, vilket då kommer att ingå som forskningsavdelning i Avdelningen för biodynamisk odling. Som förutsättning anges uppbyggnaden av en försöksstation i direkt anslutning till Skillebyholm. Nybyggda forskningslaboratorier finns. Biodynamiska forskningsinstitutet har samarbete med andra forskningsinstitut och universitet i Europa.

4.2 Brister

Vetenskaplig förankring och kompetens

Ingen disputerad lärare är hel- eller deltidsanställd på Avdelningen för

biodynamisk odling. Inget regelbundet lärarutbyte eller samarbete med annan statlig svensk högskola eller svenskt universitet förekommer.

Lärarkompetens och ämnesdjup

Ett kritiskt, vetenskapligt tänkande inom ramen för ett holistiskt synsätt kan bara utvecklas om den studerande har goda teoretiska kunskaper om de processer som samverkar till helheten. Inträdeskraven till utbildningen som odlingspedagog omfattar inte den treåriga gymnasieskolans naturvetenskapliga karaktärsämnen (kemi, fysik, matematik och biologi), vilket gör att man inte kan förutsätta att alla studerande har en del av de grundläggande kunskaperna vid antagningen till utbildningen. Kurslitteraturen omfattar endast i ringa grad grundläggande ämnen som fysiologi, biokemi eller ekologi. När också lärarkåren saknar formell vetenskaplig skolning kan det ifrågasättas om de studerande får undervisning som ger förståelse för de mekanismer, samband och orsaker som ligger bakom valet av en viss odlingsteknisk åtgärd. Detta kan kanske i framtiden kompenseras genom den nya forskningsavdelningen. En examensrätt vid en högskola bör innebära en garanti att de studerande efter examen bildligt talat har med sig verktyg för att hantera verkligheten och inte en färdig världsbild eller ett antal färdiga lösningar.

Litteratur

Kurslitteraturen saknar i alltför stor utsträckning i vedertagen bemärkelse vetenskaplig ämneslitteratur. Detta kan göra det svårt att uppfylla kravet att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund.

Allsidighet

Utbildningen genomsyras av en antroposofisk kunskapssyn och alternativa verklighetsbilder förekommer i alltför ringa grad, vilket framgår av utbildningsplanen. Med tanke på högskolemässigheten, enligt högskolelagen, är detta en allvarlig brist. Det finns en betydande risk för att perspektivet blir alltför snävt. Högskolemässigheten kräver öppenhet för en mångfald tankar och idéer. Utbildningen, som den beskrivs i utbildningsplanen, ger inte tillräckligt underlag för de studerande till självständigt och kritiskt tänkande.

Möjlighet till fortsatta studier

Det finns ingenting som garanterar att utbildningen till odlingspedagog med det innehåll den kommer att ha vid Avdelningen för biodynamisk odling möjliggör fortsatta studier vid svenska universitet och högskolor.

Praktik

En omfattande del av utbildningstiden utgörs av praktik. Detta är bra, men ställer mycket höga krav på praktikhandledarnas vetenskapliga

kompetens om den undervisning som förmedlas under dessa perioder ska skilja sig från den utbildning som lantbrukare och trädgårdsodlare får vid naturbruksgymnasier och lantbruksskolor. Sådan kompetens har inte dokumenterats.

Examensarbetet

Examensarbetet är ej preciserat till innehåll och omfattning.

Bibliotek

Både huvudbiblioteket och biblioteket vid Avdelningen för biodynamisk odling är helt otillräckliga för en högskola, vilket ledningen för Rudolf Steinerhögskolan är medveten om. Moderna datorbaserade litteratursökningssystem saknas för närvarande.

Praktisk-pedagogisk del

Utbildningen till odlingspedagog är inte i första hand en lärarutbildning men ett uttalat mål med utbildningen är att de studerande ska kunna handleda och undervisa skolelever, fritidsodlare, m fl. Studerande på grundskolläro- och gymnasieläroprogram ska enligt högskoleförordningen i sin utbildning ha en praktisk-pedagogisk del om minst 40 poäng. Av dessa bör enligt Lärarexamensgruppens bedömning ca 20 poäng utgöras av handledd praktik. Enligt utbildningsplanen till odlingspedagog går endast 4 poäng att urskilja i ämnet. I utbildningens prak-

tiska delar ingår träning i att informera och undervisa. Enligt vår mening borde ämnet pedagogik få en större omfattning. Den pedagogiska handledningen måste också tydliggöras.

Informationsteknologi

Tillgången på datorer och programvara är begränsad och behöver på sikt utökas.

4.3 Planerade utvecklingsåtgärder

Vetenskaplig kompetensuppbyggnad

En professor kommer att knytas till Stiftelsen Biodynamiska Forskningsinstitutet som forskningsledare från och med den 1 januari 1997.

Kompetensutveckling

Planer finns på att låta lärare gå forskarutbildning vid andra högskolor och universitet, men medel saknas.

Utbildningsplan

Man överväger att vidareutveckla de nuvarande planerna för år 3 och 4.

Utvärdering

Ingen plan för utvärdering finns för närvarande men ansvariga för Rudolf Steinerhögskolan är beredda att med berörda myndigheter göra en överenskommelse om metoder och mål för utvärdering.

Bibliotek

Från och med 1 januari 1997 kommer Avdelningen för biodynamisk odling att vara ansluten till Lantdoc på Ultuna. En plan finns, enligt ledningen, för inköp av ytterligare facktidsskrifter.

Sammanfattningsvis är delar av innehållet i det underlag vi fått intentioner. Anledningen till detta är bland annat att ekonomiska resurser saknas och att utbildningen till odlingspedagog inte har startat än.

5 Bedömning

5.1 Utgångspunkter

I Kanslersämbetets rapport 1995:6 Examensrätt för Waldorfbildningar, del II Prövning av utbildningar vid Rudolf Steinerhögskolan i Järna, prövade vi förtjänster och brister vid Rudolf Steinerhögskolan som helhet. Med detta helhetsperspektiv som bakgrund granskar vi nu utbildningen till odlingspedagog vid Avdelningen för biodynamisk odling och gör en bedömning av om den kan beviljas examensrätt såsom en högskolemässig utbildning.

Vid bedömningen av utbildningen vid Avdelningen för biodynamisk odling har vi sett mer till helheten än till om utbildningen i varje detalj uppfyller de krav som ställs vid i olika avseenden jämförbara statliga utbildningar. En alltför stor följsamhet i fråga om till exempel ämnesinnehåll och kursplaner kan leda till att särarten går förlorad. Samtidigt finns det vissa krav som det enligt högskolelagen inte går att göra avkall på.

Det kan vara rimligt att en ny utbildning under ett uppbyggnadskede tillåts ha vissa brister. Dessa får dock inte vara alltför stora och måste

också vara möjliga att åtgärda inom relativt kort tid.

5.2 Förslag och motiveringar

Rudolf Steinerhögskolan har ansökt om Högskoleexamen i biodynamisk odling med pedagogisk inriktning, handledare, 105 poäng, och trädgårdslärare, 145 poäng. Efter det att ansökan inlämnats har dessa utbildningar organiserats om till en utbildning med examensbenämningen odlingspedagog, 145 poäng. Odlingspedagogen kommer att vara en miljöpedagog med en mycket stark odlingsbakgrund. Efter tre terminer väljer de studerande inriktning park och trädgård, alternativt jordbruk och grönsaker. Denna utbildning ska starta hösten 1996. För närvarande pågår en tvåårig utbildning i biodynamisk odling med 14 studerande vid Avdelningen för biodynamisk odling.

Kravet på ämnesdjup kan inte sägas vara uppfyllt. Den ämnesteoritiska kompetensen är otillräcklig. Endast ett fåtal av lärarna har akademisk grundexamen. Ingen har disputerat. Utbildningens centrering kring prak-

tiska odlingsuppgifter, praktikens längd och bristen på grundläggande utbildningsmoment och litteratur samt bristen på alternativa förklaringsmodeller gör det omöjligt att för närvarande bedöma utbildningen som högskolemässig. Garantier finns inte för att utbildningen möjliggör fortsatta studier vid svenska universitet och högskolor.

Lärarexamensgruppen föreslår därför att Rudolf Steinerhögskolan inte för närvarande beviljas examensrätt för utbildningen till odlingspedagog enligt högskoleförordningen.

5.3 Alternativ

Trots de nuvarande bristerna på högskolemässighet har den planerade utbildningen till odlingspedagog vid Rudolf Steinerhögskolan, enligt vår uppfattning, stora förtjänster.

Inslagen av hantverksskicklighet och konstnärligt skapande i teoretiska utbildningar utgör viktiga delar, liksom den starka betoningen av människans eget ansvar inför naturen. Vi anser att det är angeläget för samhället som helhet att alternativa utbildningar finns och att kraven på allsidighet och mångfald gäller såväl sådana utbildningar som anordnas av privata utbildningsanordnare som offentliga högskolor.

I Utbildningsdepartementets betänkande (SOU 1995:38) ”Yrkehögskolan – Kvalificerad eftergymnasial yrkesutbildning” föreslås inrättandet av en ny struktur – kallad yrkehögskolan med uppdrag att inom ramen för tilldelade resurser ansvara för kvalificerad eftergymnasial utbildning. I utredningens förslag att definiera denna utbildning sägs att den inte är akademisk i traditionell bemärkelse. Det innebär bland annat att de studerande ska möta en utbildning med en ömsesidig växelverkan mellan teori och praktisk tillämpning.

Vi bedömer att Rudolf Steinerhögskolan har goda förutsättningar att få rätt att utfärda kvalificerad eftergymnasial examen till odlingspedagog under vissa förutsättningar.

Vi förutsätter att allsidighet, fördjupade ämneskunskaper och ett vetenskapligt förhållningssätt kan garanteras. Den ämnesteoretiska kompetensen måste stärkas för att garantera djup i utbildningen. Biblioteket måste byggas ut med facklitteratur och facktidsskrifter såväl svenska som utländska.

På längre sikt bör utbildningen till odlingspedagog kunna utvecklas så att den kan nå en högskolemässig nivå. Detta kräver dock, som framgår av tidigare kapitel, mer omfattande åtgärder.

Examensrättsrapporter

Högskoleverkets serie ”Examensrättsprövning”:

Utbildning i biodynamisk odling. Högskoleverkets rapportserie 1996:2 R är den första rapporten i denna serie.

Tidigare examensrättsrapporter

Följande rapporter är utgivna av Kanslersämbetet. Efter 1 juli 1995 har Högskoleverket övertagit examensrättsprövningarna.

Nedanstående rapporter kan beställas via Fritzes:

Fritzes kundtjänst

Tfn 08-690 91 90, mån-fre 8.15-16.45

Fax 08-20 50 21

De frikyrkliga seminarierna som högskolor – en utredning.

Kanslersämbetets rapport 1993:1

Magisterexamensprövning.

Kanslersämbetets rapport 1993:2

Konstnärlig högskoleexamen eller ny fackhögskoleexamen i design – kriterier, genomgång och prövning av Berghs Reklamskola.

Kanslersämbetets rapport 1994:1

Examensrätt inom Lärarutbildningsområdet – delrapport från Lärarexamensgruppen.

Kanslersämbetets rapport 1994:2

Konstnärlig magisterexamen.

Kanslersämbetets rapport 1995:1

Doktorsexamen vid Stiftelsehögskolan i Jönköping.

Kanslersämbetets rapport 1995:2

Fortsatt magisterexamensprövning.

Kanslersämbetets rapport 1995:3

Prövning av Naprapathögskolan.

Kanslersämbetets rapport 1995:4

Examensrätt för Waldorfbildningar.

Kanslersämbetets rapport 1995:6